

N:o 9.

Herr J. H. G. Fredholm, om beviljande af anslag till utarbetande och tryckning af formulär till primäruppgifter för utarbetande af näringsstatistik.

Att de ekonomiska företeelserna följa vissa utvecklingslagar torde numera endast i sällsynta fall bestridas, och om derföre denna uppfattning af de ekonomiska företeelserna får betraktas som en erkänd sanning, så ligger uppenbarligen vikt på, att man söker förvärfva sig kännedom om de ekonomiska lagarne, på det att man i sina sträfvan- den må kunna gå tillväga med plan och beräkning, i öfverensstäm- melse med och ej i strid mot den industriella utvecklingen. Kunskap om den faktiska verkligheten och de ekonomiska lagar, som der råda, kan dock ej vinnas på annan väg än observationens. Af denna orsak är insamlandet af näringslifvet berörande data och deras bearbetande ett behof, hvilket i ett kultursamhälle låter sig allt mindre afvisas, i samma mån näringslifvet utvecklar sig i allt rikare former. Att »föra bok» öfver vexlingarna i det industriella lifvet är vidare för vidmakthållandet af en sund ekonomi ej mindre nödvändigt för sam- hället än för den enskilde, vare sig man betraktar det förra ur stats- förvaltningens, industriens eller det sociala lifvets synpunkt. Om denna nödvändighet vittnar erfarenheten stundligen, såsom exempelvis då fråga är om ingåendet af handelstraktater med främmande makter, om förändring af gällande tullsatses icke minst till förmån för det nationella arbetet, om kännedom af den inhemska marknadens behof och storlek, om barns och qvinnors användande i det industriella arbetet, om olycksfallsförsäkring m. m. I dessa och en mångfald andra lik- artade frågor, hvilka på näringslifvets sunda utveckling utöfva ett af-

görande inflytande, skall man i saknad af en på de faktiska förhållandena grundad näringsstatistik ej kunna bygga sina åtgöranden på annat än mer eller mindre lyckligt funna hugskott.

Hvarje statistik är emellertid enligt sin natur omöjlig, om den ej, förutom ett större eller mindre lifligt deltagande från befolkningens sida, kan räkna på att för sitt behof få anlita statsförvaltningens maskineri. En näringsstatistik, huru för individen vigtig den än må vara, kan alltså ej åstadkommas ensamt på den enskilda företagsamhetens väg. För den skull måste denna gren af statistiken blifva föremål för statens omsorg och medverkan, hvartill finnes så mycket större anledning som en officiel näringsstatistik är af lika vigt för samhället som för individen och således i grunden ej annat än en af staten mot sig sjelf fullgjord pligt. Att denna uppfattning af statens skyldighet gent emot sig sjelf och näringslifvet allt mer vunnit i styrka och utbredning, derom vittnar ej blott den uppmärksamhet, näringsstatistiken ådragit sig vid de statistiska kongresserna, så väl då den vid den första i Bryssel 1853 bragtes på tal som flera gånger derefter, utan äfven de allt större bemödanden att fullkomna denna gren af statistiken, hvilka i de större och mindre kulturländerna ständigt göras.

Hvad särskildt beträffar den ställning vårt land intagit till denna kulturfråga, så bör i främsta rummet noga bemärkas, att man här redan tidigt lemnat spridda bidrag till en inhemsk näringsstatistik. Bergshandteringens statistiska behandling kan räkna sin början från år 1625.

Ifrån denna tidpunkt allt intill närvarande stund eller i två och ett halft århundrade har densamma, om än med många afbrott, fortgått. Berättelser förefinnas, som omfatta tidsföljderna 1637—1696, 1718—1771 och 1803—1832. Genom instruktionen för Bergskollegium af den 28 December 1832 blef det ålagdt detta embetsverk att årligen afgifva berättelser om bergshandteringen i alla dess delar, hvilket åliggande, enligt Kongl. kungörelsen af den 11 December 1857 angående Bergskollegii upphörande, öfvertagits af Kommerskollegium från och med året 1858. De svenska manufakturernas tillstånd och beskaffenhet utgjorde föremål för framställning i flera riksdagsberättelser för tiden från manufakturkontorets inrättande 1739 till 1772 års statshvälfning. Årliga berättelser om näringarnas ställning började dock först från och med året 1803 af Kommerskollegium afgifvas till åtländnad af Kongl. brefvet af den 13 Oktober 1802, och från och med året 1830 hafva dessa berättelser blifvit till tryck befordrade. Bestyret med utgifvandets af de sammandrag af rikets export och import, som, enligt Kongl. brefvet af den 16 December 1818, från och med året

1819 till och med året 1831 ålägg tullverkets styrelse, blef genom instruktionen för Kommerskollegium af den 23 April 1831, öfverflyttadt till sistnämnda verk, hvilket ifrån denna tid årligen utgifvit berättelser om förhållandet med rikets handel och sjöfart, hvarvid tullverkets redogörelse för rikets handel med främmande länder blifvit förenad med de äldre af Kommerskollegium från år 1828 lemnade berättelserna om utrikes sjöfarten. De i berättelserna öfver utrikes handel och sjöfart förut införda utdrag ur konsulernas årsberättelser blefvo särskildt utgifna under namn af Svenskt Handelsarkiv af Kommerskollegium för åren 1876 och 1877, samt från sistnämnda år under namn af Berättelser om Handel och Sjöfart af Utrikesdepartementet. Slutligen hafva de berättelser öfver inrikes sjöfart och handel, som Kommerskollegium under åren 1829—1830 till Kongl. Maj:t afgaf, i enlighet med instruktionen af den 23 April 1831, blifvit årligen fortsatta.

Af förestående redogörelse framgår, att vi redan i mer än ett halft sekel haft en af staten ordnad näringsstatistik omfattande bergshandteringen, fabriker och manufakturer samt ut- och inrikes handel och sjöfart. Åt Kongl. Maj:ts och rikets Kommerskollegium gafs enligt sakens natur det ansvarsfulla uppdraget, att handhafva och vårda denna statistik, hvars tillfredsställande beskaffenhet uppenbarligen måste utgöra ett väsentligt villkor för att kollegium skulle kunna fullgöra sitt i § 1 af kollegii instruktion gifna åliggande:

»att vara noga underrättadt om tillståndet med rikets handel och sjöfart och alla andra näringar inom landet, som i allmänhet inbegripas under benämning af fabriker, manufakturer och handtverk; att i afseende på de näringar, åt hvilka kollegium tillhör att egna uppmärksamhet, tillse, om och hvilka hinder ligga i vägen för deras förkofran och utbildning, samt hvilka medel kunna vidtagas till hindrens undanrödjande, och att i sådant afseende äfven inhemta kännedom om handelns, sjöfartens och öfriga näringars tillstånd och fortgång i andra länder och de anstalter, som till deras befrämjande derstädes kunna vara vidtagna eller vidtagas.» Med mera önskvärd noggrannhet kan det uppdrag, som Kommerskollegium den 23 April 1831 af Kongl. Maj:t erhöi, knappast formuleras och än i dag måste de lemnade föreskrifterna anses tillfredsställande för äfven långt gående anspråk på statens omsorg om landets näringar. Vid sådant förhållande och efter att i ett halft sekel hafva blifvit årligen bearbetad af ett närmast regeringen stående rikskollegium, hvars ansvarsfulla ställning utesluter hvarje annat antagande, än att det samma med nit lagt sig vinn om att vara, hvad det enligt sin instruktion skall vara, eller »noga underrät-

tadt om näringarnas tillstånd, borde man kunna förvänta, att vår näringsstatistik i närvarande stund skulle befinna sig på en ståndpunkt, som lemnade föga rum för anmärkningar och som kunde tjena till mönster för länder, hvilka senare än vi börjat bearbeta denna gren af statistiken. Men redan efter tjugusex år af ostördt arbete visade det sig, att det kollegiala nitet ensamt ej var nog för att öfvervinna de med bearbetandet af en näringsstatistik förenade svårigheter, utan att dertill äfven fordrades någonting annat, som Kongl. Maj:t fann för godt att söka utom kollegium genom att inrätta en statistisk tabellkommission, hvars ena afdelning, eller statistiska beredningen, genom Kongl. brefvet af den 22 Juli 1858 gafs i uppdrag att uppgöra plan för insamlande och bearbetning af alla de uppgifter, som anses böra ingå i Sveriges officiella statistik, att pröfva formulären för inhemtande af dessa uppgifter m. m., eller med få ord: »att oafåtligen öfvervaka införandet i den officiella statistiken af alla de förbättringar, som af odlingens framsteg och samfundslifvets utveckling erfordras.»

Oaktadt den 27-åriga tillvaron af denna så väl behöfliga institution, hvilken under namn af statistiska beredningen skulle förhindra den officiella statistiken från att, så att säga, slå knut i växten, vill det likväl synas, som om näringsstatistiken under hela denna långa tid stått temligen oberörd af alla de förbättringar, som af odlingens framsteg och samfundslifvets utveckling påkallats, enär nämnda statistik ännu befinner sig i det närmaste på samma ståndpunkt som för tiden för dess tillkomst eller för 50 år sedan. Må hända är förklaringen till detta anmärkningsvärda stillastående att söka deruti, att beredningen, hvars svåra och grannliga värf omfattar hela vår officiella statistik, varit så strängt sysselsatt med andra grenar af den samma, att tiden ännu ej medgifvit att taga under ompröfning vår näringsstatistiks behof af reform, — eller skulle må hända den statistiska beredningen ej vara annat än ett namn, en betydelslös statsdekoration, eftersom man under en så lång tid saknar hvarje spår af dess verksamhet på ett område, der den varit som mest behöflig.

Huru som helst är det emellertid ur näringslifvets och statslifvets förenade synpunkt mycket att beklaga, att näringsstatistiken ej lyckats tillvinna sig någon uppmärksamhet från vederbörandes sida; ty många äro de brister, som till skada för den industriella verksamheten vidlåda den samma och så litet lemna den svar på hvad man önskar veta, att hvarje gång, då någon viktigare näringslifvet berörande reform ifrågasattes, så göras särskilda undersökningar till ett tvingande behof. Klagomålen öfver de bristfälligheter, som vidlåda vår näringsstatistik,

hafva, förutom att vara många, äfven varit länge upprepade både offentligt och enskildt. Till stöd för detta påstående torde här endast behöfva anföras, att den för inrättandet af ett statistiskt embetsverk tillsatta komité redan 1856 uttalade sig om näringsstatistikens brister i sitt nämnda år afgifna betänkande. År 1869 uppställde Göteborgs vetenskaps- och vitterhetssamhälle som prisfråga: »Motsvarar Sveriges officiella statistik i hvad densamma rör ut- och inrikes handel och sjöfart, bergshandtering, fabriker och manufakturverksfordringar? »I det af komitén för afgifvande af förslag till Kommerskollegii indragning eller förändrade organisation år 1875 afgifna betänkande finnes ett särskildt af dåvarande chefen för statistiska centralbyrån afgifvet yttrande beträffande näringsstatistikens bearbetande alternativt af annan myndighet än Kommerskollegium. Åren 1875 och 1876 förekommo i tidningen Aftonbladet flera uppsatser, i hvilka en af statistiska centralbyråns tjeu- och nio män underkastade de under samma år af kommerskollegium utgifna publikationerna en skarp granskning, dervid påvisande oeffter rättligheten vid bearbetningen af de statistiska uppgifterna. Uppsatserna för år 1875 äro särskildt utgifna i brochyrförm. I Teknisk tidskrift för år 1876 förekom äfvenledes en följd af uppsatser om vår industriella statistik, hvari framhöllos olägenheterna för landets näringsidkare af industristatistikens bristfälliga skick och uttalades önskan om en snar reform. I Bilaget till 1882 års tullkomités betänkande angående näringarnas ställning, hvilket bland annat innehåller på Kommerskollegii berättelser grundade statistiska tabeller öfver Sveriges industriella utveckling under åren 1860—79, förekomma ej mindre än fem sidor med till största delen anmärkningar öfver i Kommerskollegii näringsstatistik begångna fel. I det förslag till Kommerskollegii indragning eller ombildning, som en därför tillsatt komité i sitt den 12 Mars 1884 afgifna betänkande framlagt, säger komitén uttryckligen, »att kollegiet icke kunnat fylla de kraf, som stälts på dess statistiska verksamhet».

Af de få nu anförda fallen visar det sig sålunda, att meningarna om näringsstatistikens bristfällighet och otidsenlighet med afseende ej blott på sjelfva primäruppgifterna utan äfven beträffande dessas bearbetande hos de sakkunnige så småningom öfvergått till en stadgad opinion, hvilken slutligen till och med fått sitt officiella uttryck. Innan det gick derhän, hade dock Kongl. Maj:t låtit sig angeläget vara, att göra frågan om en tidsenlig och tillförlitlig näringsstatistik till föremål för förnyad uppmärksamhet, då det visat sig, att oaktadt all den omsorg, som af Kongl. Maj:t redan tidigt nedlagts på att lemna för närings-

statistikens bearbetande betryggande föreskrifter, den ena höga statsinstitutionen efter den andra underlätit att ställa sig dem till efterrättelse. Frånsedt den till 1875 års Riksdag afgifna kongl. proposition med förslag till Kommerskollegii ombildning, hvilket förslag ej af Riksdagen bifölls, upptogs frågan af Kongl. Maj:t åter år 1880 genom att från vederbörande infordra förslag ej blott till näringsstatistikens öfverflyttande till statistiska centralbyrån, utan äfven till den lämpligaste anordningen för den samma. Dervid stannade likväl reformarbetet; ty ehuru dåvarande chefen för Civildepartementet inför Kongl. Maj:t den 5 Januari 1881 anmälde, att han å nyo ämnade föredraga ärendet, uttalade han detta ouktadt ett år senare, den 9 Januari 1882, som sin åsigt, att förslaget om öfverflyttningen borde få anstå till dess frågan om Kommerskollegii indragning kan i sin helhet afgöras.

Härmed har frågan om en förbättrad näringsstatistik, efter att i trettio år hafva stått och trampat på samma ställe, blifvit på obestämd tid officiellt begraven. I stället för att i öfverensstämmelse med tidens i detta hänseende allt strängare blifna fordringar utbildas i jembredd med industriens utveckling, se vi den dömd att fortfarande bibihållas på den outvecklade ståndpunkt, hvarest den af en förgången generation lemnades. Svalget mellan näringsstatistiken, sådan den *är* och sådan den *borde vara*, skall sålunda komma att alltmera vidgas, till största skada för de viktiga samhällsintressen, denna statistik är afsedd att befrämja. Med tanken fäst på de allvarliga och djupt betydelsefulla sociala spörsmål, som sträfva att tränga sig fram på dagordningen, vill det synas ej ligga någon öfverdrift i att anse denna skada så stor, att den kan innebära fara för samhället ur mer än en synpunkt.

Med en sådan utsigt för ögonen inbjudes eller snarare rent af tvingas fosterlandsvännen att taga i öfvervägande, om ej något nu kan åtgöras till framkallande af en förbättring i det på näringsstatistikens område rådande oeffterrättighetstillståndet, ehuru frågan derom i högsta instans redan fått sin dom så ofördelaktig som möjligt. Orsaken till, att man der ansett »på stället hvilat» vara det för närvarande enda möjliga, vill synas hafva varit, att Kongl. Maj:t anser, det någon lämplig anordning af näringsstatistiken ej låter sig genomföra utan en total omorganisation af de krafter, som skola bearbeta den samma. I denna uppfattning synes Kongl. Maj:t stå i full öfverensstämmelse med de uttalade åsigtterna hos de komitéer, som tid efter annan fått sig i uppdrag att framkomma med förslag till näringsstatistikens bear-

betande och till Kommerskollegii indragning eller ombildning. Hos dem alla har frågan, likasom hos Kongl. Maj:t, företrädesvis eller nästan uteslutande, betraktats ur ren embetsmannasynpunkt, der formen sättes före saken förnämligast beträffande tjänstemännens antal, ställning och löneförmåner. Men äfven om man med hänsyn till denna sida af saken ej kan förneka riktigheten af hvad komiterade för inrättande af ett statistiskt embetsverk år 1856 i fråga härom yttra, nemligen att »den slutliga och hufvudsakliga tryggheten för de statistiska uppgifternas tillförlitlighet ligger i den sakkännedom, som till en början bestämmer frågorna och slutligen pröfvar svaren», så utesluter denna uppfattning likvisst ej helt och hållet tanken på möjligheten att äfven med bristfälliga former kunna vinna ett i sak bättre resultat än det nuvarande, åtminstone ej hos dem, som af sin verksamhetsort blifvit nödsakade att i allt mera se till sak än till form.

Det af nyssnämnde komiterade uppställda villkoret för en tillförlitlig statistik innefattar i sig tvenne moment: bestämmandet af frågorna och pröfningen af svaren. Om nu hvad det första momentet, eller bestämmandet af frågorna, vidkommer, den erforderliga sakkännedomen — som under alla förhållanden onekligen måste vara att söka mera hos dugliga personer än i hvilken som helst organisation — tilläfventyrs ej skulle finnas att tillgå inom Kommerskollegium, eller tillräcklig tid för den att göra sig gällande skulle brista den statistiska beredningen, så bör det likväl antagligen i detta fall ej möta större svårighet för den nuvarande chefen för Civildepartementet, att finna den behöfliga sakkunskapen utom administrationen, än hvad i liknande fall förut lyckats honom. Med någon god vilja bör derföre villkorets för en tidsenlig näringsstatistik ena del, eller ett bättre formulerande af de till besvarande framställda frågorna, kunna på ett något så när tillfredsställande sätt lösas.

Hvad åter angår villkorets andra moment, eller pröfningen af de inkommande svaren, så lärer, enligt hvad komiterade för Kommerskollegii ombildning i sitt betänkande af den 12 Mars 1884 förmena, Kommerskollegii tid ej medgifva att på ett fullt tillfredsställande sätt bearbeta svaren, så vida det nemligen får hållas för sant, hvad komiterade derom säga, eller att »de fordringar, som ställas på en statistisk redogörelse, alltmera blifva sådana, att de icke kunna på nöjaktigt sätt fullgöras af embetsmän, som hafva till sin egentliga uppgift helt andra åligganden, hvaraf deras omtanka och tid äro fullt upptagna.» Sanningen af denna komiterades uppfattning kan dock med skäl ifrågasättas, enär de sjelfva strax förut i betänkandet framhålla, att den statistiska

verksamheten utgör en långt vigtigare andel af kollegii samtliga åligganden, än hvad förhållandet är med öfriga förvaltande verk». Dessa mot hvarandra stridiga uppfattningar: att kollegii embetsmäns tid skulle vara fullt upptagen af andra åligganden än de, som utgöra en så vigtig andel af kollegii verksamhet, kunna svårligen låta med hvarandra förena sig under annan förutsättning, än att en del af de åligganden, hvaraf kollegii embetsmäns omtanka och tid äro fullt upptagna, ligga utom de gränser, som i § 1 af instruktionen för Kommersekollegium äro för dettas verksamhet utstakade. Med all sannolikhet har dock denna förutsättning, såsom i sig innebärande att tjensten skulle åsidosättas, ej kunnat af komiterade hysas, emedan de i så fall skulle hafva underskattat vigten af stadgandet i § 5 af Kollegii instruktion, som föreskrifver, att kollegii president skall vara Kongl. Maj:t ansvarig för ärendenas jemna och ändamålsenliga gång. Orsaken till att arbetet med de statistiska redogörelserna ej kan, såsom komiterade säga, af kollegium »nöjaktigt fullgöras», måste derfore sökas på annat håll än det af komiterade uppgifna och måhända kan den vara att finna i den omständighet, som kollegium vid särskilda tillfällen anmärkt, den nemligen att det statistiska materialet bör bearbetas af personer, som med håg och fallenhet för sjelfva saken kunna derät egna sin tid odelad.

Innan denna förklaring antages för god, torde emellertid vara skäl att först underkasta den en granskning, emedan hvarje möjlighet till förbättring måste under nu rådande förhållanden vara beroende på i huru hög grad denna kollegii uppfattning visar sig vara riktig. Vid en sådan granskning torde böra erinras derom, att inom kollegiet äro med det statistiska arbetet sysselsatta: 4 kommerseråd, 1 kamrerare, 1 kammarförvandt, 2 kammarförfvare och 2 biträden, förutom tjänstemän i kollegii kansli och sekreteraren för bergsärenden. Att dessa sistnämnde, likaså väl som de 4 kommerseråden, ej kunna egna sin tid odelad åt det statistiska arbetet är en naturlig följd af att kollegii verksamhet ej är uteslutande statistisk. Denna omständighet bör dock ej kunna utöfva någon menlig inverkan hvarken på det statistiska arbetets goda beskaffenhet, eller på dess behöfliga reformerande, enär kommerserådens verksamhet ingalunda kan vara, eller ens bör vara, att utföra det rent mekaniska arbetet, hvilket tager den ojemförligt största delen af arbetstiden i anspråk, utan endast att vara normerande, hvartill hör att öfvervaka, att detta arbete blir efter rigtiga grunder och på riktigt sätt fullgjordt. Beträffande den öfriga personalen, så framgår af förenämnda komitébetänkande, att med undantag för kamrera-

ren, som äfven har sig anförtrodd åtskilliga räkningsgöromål, alla de andra tjänstemännen ej inom kollegium hafva någon annan nämnvärd verksamhet än den statistiska. Om dem torde sålunda kunna få antagas, att de i det allra närmaste kunna egna sin tid odelad åt tjänsten. Och då det vidare är just dessa personer, som utföra det egentliga arbetet, så förlorar derigenom det af Kommerskollegium anförda hinder för näringsstatistikens nöjaktiga bearbetande, som skulle ligga deri, att personalen ej kan egna sin tid odelad åt arbetet, den allra största delen af sin bevisningskraft, för så vidt personerna i fråga för öfrigt uppfylla det andra af kollegium derjemte uppställda villkoret, att vara i besittning af håg och fallenhet. Skulle åter, mot all förmodan, dessa egenskaper på något annat håll än hos de extra biträdena brista, så vore detta onekligen ett hinder af den art, att det för närvarande ej skulle kunna utan en total omorganisation öfvervinnas; ty med den hos oss nu rådande uppfattning af ett ordnad samhällsskick lär, enligt erfarenhetens vittnesbörd, brist på sådana egenskaper hos en med fullmakt utrustad tjänsteman ej kunna afhjelpas på samma enkla och effektiva sätt, som inom den privata verksamhetens område, eller genom att ersätta den, hvilken håg och fallenhet brister, med annan person, som deraf är i besittning.

Om sålunda någon afgörande vikt ej kan tillmätas hvarken åt det, som af komiterade eller som af kollegium anförts såsom hinder för ett nöjaktigt bearbetande af näringsstatistiken, så ligger nära till hands, att här som i andra fall, då ett arbete blir eftersatt, söka orsaken dertill i bristande arbetskrafter. Men att detta ej kan vara fallet här, utan att tvärt om antalet af för näringsstatistikens bearbetande tillgängliga arbetskrafter är tillräckligt, framgår af Kommerskollegii i skrifvelse af den 21 November 1873 derom gjorda uttalande, enligt hvilket kollegium försäkrar, att för ett tillfredsställande bearbetande af näringsstatistiken och för att bringa den till den ståndpunkt, att den motsvarar hvad som i enahanda ämne meddelades uti andra länder, endast vore behöfligt att öka lönerna för kamreraren och kammarförvandten samt att uppflytta de begge tjänstemännen i tredje graden till den andra, hvarförutom borde till kollegii disposition ställas ett lämpligt belopp för att användas till belöning och uppmuntran åt e. o. tjänstemän. Denna uppfattning vidhåller kollegium fortfarande i sitt den 11 Mars 1875 afgifna utlåtande i samma sak med tillägg, att denna anordning skulle vara tillfredsställande, äfven i händelse en Styrelse för handel och näringar inrättades. Att en större personal än den närvarande ej är behöflig visar sig slutligen af hvad komiterade i sitt betänkande af

den 14 Mars 1884 derom säga, eller »att den personal, som för det statistiska arbetets fullgörande erfordras, utom de personer, hvilka det högre statistiska arbetet skulle åligga, nemligen byråchefen och byråsekreteraren, icke kunde sättas lägre än till två amanuenser och åtminstone två biträden, samtliga arbetande 5 à 6 timmar dagligen». Denna personal af 4 tjänstemän och 2 biträden, hvilken komiterade finna vara för ändamålet tillräcklig, är således mindre än den nuvarande i Kommerskollegium tillgängliga och detta oaktadt, enligt den föreslagna organisationen, till de förutvarande göromålen skulle läggas bearbetningen af primäruppgifterna såsom ett nytt åliggande för den statistiska afdelningen.

Brist på inom kollegium tillgängliga arbetskrafter kan alltså, lika litet som bristande tid för dessa att ombesörja arbetet, utgöra hinder för åstadkommandet af en tidsenlig näringsstatistik med afseende fäst å det andra villkoret för en sådan, eller bearbetningen af svaren. Det enda återstående af de hinder, som enligt kollegii mening resa sig deremot, skulle således vara för små löner för de kollegii tjänstemän, hvilka äro sysselsatta med det statistiska arbetet. Men äfven om dessa löner skulle vara för små, så är det att gå i motsatt ordning med frågorna, att börja med att höja lönerna, för att som en följd deraf erhålla ett godt arbete; ty först då det visar sig, att kollegium vidtager några afsevärda förbättringar i näringsstatistiken, först då kan det väl egentligen blifva tid att tala om, att arbetaren är sin lön värd. Vid uppställandet af sist anförda hinder har kollegium sålunda antagit som grund hvad som i sjelfva verket ej är annat än en följd och på så sätt med hvarandra förväxlat orsak och verkan.

Skulle likväl allt detta oaktadt någon ytterligare arbetshjelp vara behöflig, för att det statistiska arbetet ej skall behöfva eftersättas, äfven om större anspråk än de nuvarande derå ställas, så kunde ju kollegium för detta fall taga statistiska centralbyrån till efterföljansvärdt mönster och likasom detta anställa extra biträden, hvilka erhöles skäligen ersättning för sitt arbete. Detta vore ur flera synpunkter vida att föredraga framför det af kollegium gjorda förslaget att för ändamålet gifva uppmuntran åt extra ordinarie tjänstemän. Så framt presidenten för kollegium och chefen för Civildepartementet med hvarandra enas om, huru denna temligen enkla angelägenhet bör lämpligast ordnas, så lär väl ej heller för den senare möta någon svårighet att ur tillgängliga medel bereda tillgång för aflönandet af extra biträden, å hvilka brist ej behöfver befaras.

Under afvaktan på den slutliga organisationen af näringsstatistikens

bearbetande, förefinnes således ingen omöjlighet, att redan nu, så som saken nu är ordnad och med nu tillgängliga krafter, vidtaga sådana åtgärder beträffande näringsstatistiken, att så väl framställandet af frågorna som bearbetandet af svaren komma att verkställas på ett bättre sätt, än hvad som under en så lång följd af år utgjort föremål för berättigadt klander. Men icke nog med att de för ändamålet nödiga åtgärderna genast kunna vidtagas, de böra äfven i betraktande af näringsstatistikens i det föregående framhållna vikt och betydelse utan dröjsmål företagas; ty huru benägen man än må vara att omfatta åsigten att fort och väl ej följas åt, så kan näppeligen från en sådan åsigt hemtas anledning att skynda långsamt i så ovanligt hög grad, som händelsen varit med reformerandet af vår näringsstatistik.

Om efter hvad visadt blifvit, det nu får anses ådagalagdt, att en reform af vår näringsstatistik är lika mycket af behovet påkallad, som möjlig att genast vidtaga, så framställer sig derefter otvunget frågan, hvori de önskvärda förbättringarna skola bestå. Detta spörsmål är af vida större vikt att få besvaradt än hvad förhållandet är med organisationsfrågan; ty ehuru begge förtjena uppmärksamhet, är frågan om näringsstatistikens innehåll den enda för näringslivet viktiga, på samma gång den för samhället har den ojemförligt största praktiska betydelsen. Detta oaktadt hafva de officiella myndigheterna egnat frågan om innehållet lika liten undersökning, som organisationsfrågan i hög grad tagit deras uppmärksamhet i anspråk. Den härvid visade bristen på intresse för näringsstatistikens innehåll är att beklaga, enär en fullt tillfredsställande utredning deraf förutsätter tillgång till större krafter än de, hvaröfver en enskild kan förfoga, enär vid en sådan utredning många ur skilda intressen framgående uppfattningar måste med hvarandra sammanställas och jemföras för att ur dem alla samfäldt finna det slutliga svaret. För att emellertid ej lemna denna högst viktiga del af frågan om en förbättrad näringsstatistik alldeles obesvarad, torde ej få anses öfverflödigt att med afseende på näringsstatistikens innehåll här framställa några synpunkter och önskemål, till den kraft och verkan de i all sin ofullständighet kunna hafva.

I Kommerskollegii berättelse öfver fabriker och manufakturer har man, förutom origtigheter vid bearbetningen af primäruppgifterna, såsom felaktiga summeringar och transporteringar, att anmärka stor ofullständighet i omfånget af den redovisade näringsverksamheten, bristande systematik vid uppställningen och en betänklig magerhet med afseende på innehållet.

Såsom exempel på de räknefel, hvilka vid bearbetningen af pri-

märuppgifterna begås, må ur den sist utgifna berättelsen öfver fabriker och manufakturer år 1883 här anföras endast några, hvilka återfinnas å tab. N:o 3, som omfattar de fem åren 1879—83. Tillverkningen af fönsterglas uppgifves för år 1879 vara 12,602 kistor, värda 250,576 kr., i stället för det rätta 22,192 kvartkistor, värda 337,576 kr. I sammanhang härmed bör äfven tillverkningen af diverse glaskärl rättas till 1,727,899 kr. i stället för uppgifna 1,814,799 kr. Tillverkningen af ullgarn uppgifves för år 1879 vara 711,216 skålp., värda 635,273 kr., hvilket i stället skall vara 594,216 skålp., värda 625,273 kr. Tillverkningen af pappersmassa uppgifves samma år hafva varit 268,276 Ctr, värda 1,703,178 kr., ehuru den i sjelfva verket var 276,276 Ctr, värda 1,735,178 kr. Anmärkas bör tillika, att dessa felaktigheter af Kommerskollegium tre år å rad i tryck upprepats, sedan de på officiel väg blifvit rättade.

För att ådagalägga, huru ofullständigt de i landet befintliga fabrikerne äro redovisade i denna Kommerskollegii berättelse, må en jämförelse med några ur senast utgifna Sveriges handelskalender hemtade uppgifter tillåtas. I Kommerskollegii fabriksberättelse saknas alldeles de för vårt land ytterst viktiga näringsgrenarne sågverk, af hvilka dock inom landet finnas öfver 1,000 stycken, och mjölqvarnar, som i handelskalendern finnas upptagna till ett antal af 950. I ersättning för de i fabriksberättelsen saknade mjölqvarnarne får man glädja sig åt tillvaron af 4 bresiljeqvarnar. Men lika litet som Kommerskollegium anser det nödvändigt att redogöra för landets af gammalt förnämsta näringsgrenar, lika liten vigt fäster kollegium vid nyuppkomna industri-grenar, då i berättelsen saknas så väl mejerier, af hvilka handelskalendern upptager 290, som hvarje ord om elektricitet och med tillgodogörande af denna kraft sysselsatt verksamhet. Allt annat än konsekvent är vidare att redovisa för ett i landet befintligt kritbruk, men ej med ett ord omnämna landets några och 60 kalkbruk, hvilka tillsammans representera en för oss ganska väsentlig näring. Såsom sådan torde man äfven få betrakta torfindustrien, om hvars tillvaro Kommerskollegium äfvenledes lemna läsaren af fabriksberättelsen i okunnighet, ehuru handelskalendern vet att omförmåla 20 stycken fabriker. Likaledes torde i en berättelse öfver landets näringar ej böra uteslutas hela brännerihandteringen, hvilken i vårt lands näringslif ingalunda spelar en obetydlig roll. Det är visserligen sant, att för denna handtering finnes i den officiella statistiken särskildt redogjort, men så mycket lättare vore det ju då att ur berättelsen om denna handtering hemta de uppgifter, som för näringsstatistikens fullständigande vore behöfliga.

Att ur kollegii synpunkt önskvärd fullständighet i redovisningen af inom landet befintliga fabriker blifvit vunnit, framgår tydligen deraf, att gruppen diverse fabriker endast omfattar ett antal af 17, deraf 16 i gång, hvilka tillsammans ej sysselsätta flera arbetare än 22. I handelskalendern finnas emellertid öfver 100 fabriker, fördelade på några och 30 grupper, som ej låta inordna sig under de i berättelsen angifna, eller tillhöra de här såsom uteglömda anförda. Till dessa äro att räkna isskåps-, kassaskåps-, sprut-, bult-, sågblads-, klackjerns- och lampfabriker; kartong-, spånask- och laggekärleks- paraply-, persienne-, presennings- och strumpfabriker m. fl.

Men äfven rörande tillförlitligheten af det i fabriksberättelsen inom hvarje näring uppgifna antalet fabriker synes man kunna vara berättigad att hysa tvifvelsmål, då man finner Kommerskollegium redovisa för endast 289 tegelbruk, deraf 24 ej i gång, under det att handelskalendern upptager deras antal till omkring 340. Ännu värre ställer det sig med benmjölsfabrikerna, af hvilka fabriksberättelsen upptager 18 och handelskalendern 76.

Att den bristande fullständigheten ej inskränker sig blott till fabriksverksamheten, utan att den också förefinnes vid uppgifterna om handtverkerierna, framgår af den enda omständigheten, att all uppgift saknas om landets fotografer och de torde väl vara lika viktiga som landets 4 nålmakare med tillsammans 2 arbetare, för hvilka dock redovisas. Ej heller torde någon finnas, som skänker tillit till kollegii uppgift, att landets 962 bygg- och murmästare ej skulle sysselsätta mer än 1,067 arbetare, deraf endast 1 qvinlig, och lika litet rimligt är att landets plåtslagare skulle så betydligt understiga landets kopparslagare, att af de förra endast skulle finnas 20 mästare med 24 arbetare, när de senare uppgifvas vara 389 handtverkare med 552 arbetare.

Vid uppställningen af berättelsen öfver fabriker och manufakturer har man, oafsedt den ur administrativ synpunkt nödiga grupperingen efter orterna, underlåtit all annan systematisering än den, att skilja mellan fabriker och handtverk. Om beskaffenheten af delningsgrunden för detta särskiljande stannar man likväl i villrådighet, emedan derom ej finnes något i berättelsen angifvet. Men att den ej är rationel, derom kan ej något tvifvel råda, då man finner så viktiga fabriksnärningar, som boktryckerier, stentryckerier, bagerier, sockerbagerier, korgfabriker upptagna endast bland handtverkerierna, oaktadt dermed jämförliga närningar såsom: bryggeri, bokbinderi, färgeri, garfveri, repslageri m. m. finnas, såsom tillbörligt är, upptagna både såsom fabriker och handtverk. Det är visserligen sant, att i vissa fall stor svårighet

förefinnes att med bestämdhet afgöra, om en viss gifven näringsverksamhet skall betraktas som fabrik eller handtverk. Men en sådan tvekan kan ej uppstå i fråga om våra stora boktryckerier och bagerier m. fl. likartade. I tvifvelaktiga fall kunde ju Kommerskollegium gå till väga på samma sätt, som man förfar vid utlandets statistik, hvori till handtverk räknas den verksamhet, som ej sysselsätter mer än 5 arbetare, när man saknar annan grund för bestämmandet.

Vidare har man vid uppställningen af yrkena inom de två stora hufvudgrupperna tillgripit den närmast till hands liggande och visserligen mycket enkla, men derföre ej utmärkta, utvägen att ordna dem alfabetiskt, i stället för gruppvis i öfverensstämmelse med yrkenas tekniska förvandtskap. Endast en ur denna synpunkt gjord schematisk framställning af näringarna med afseende fäst företrädesvis på föremålet för produktionen kan lemna en riktig och tillfredsställande bild af det sätt, hvarpå näringslivet gestaltar sig i landet vid olika tidpunkter. Men då får ej heller kontinuiteten i redovisningen godtyckligt rubbas, på sätt nu stundom sker, då man ena året redovisar för yrkesgrenar, som andra året uteslutas, utan att ringaste anledning gifves för antagandet att de hafva upphört. Här är ej stället att ingå på frågan, huru beskaffadt det system för uppställningen skall vara, som i sig bäst förenar vetenskapens och det praktiska livets fordringar, men för att ej underlåta att angifva något system, som kan för oss vara användbart, så hänvisas i detta hänseende till *Teknisk tidskrift* för år 1876 sid. 127. Huru beskaffadt systemet än må vara, böra yrkena inom den gifna ramen tillräckligt noga begränsas, ehuru ej mer än behöfligt är. Således är öfverflödigt att såsom nu särskildt upptaga en kulsprutfabrik, då man sammanför all annan likartad verksamhet i en grupp under namn af gjuterier och mekaniska verkstäder. I nu nämnda fall är tillvägagåendet ej blott godtyckligt och ändamålslost, utan äfven till en ej så liten grad origtigt, emedan nämnda fabrik utom kulsprutor tillverkar bland annat slårtermaskiner i betydande mängd. Deremot har den stora gruppen mekaniska verkstäder, omfattande 18 proc. af landets hela tillverkning, nu fått en sådan utveckling, att den borde delas i flere. Åtminstone borde de mekaniska verkstäder, som sysselsätta sig med tillverkning af landtbruksmaskiner och redskap, kunna bilda en grupp för sig, likaså väl eller med ännu större skäl än gevärs- och symaskinsfabrikerna, hvilka nu hvar för sig särskildt upptagas. Hela den grupp fabriker, som man nu sammanfört under namn af kemisk-tekniska, borde äfven särskiljas, visserligen ej på grund af deras stora betydelse, som ej mer i följd af

föremålen för deras verksamhet mycket från hvarandra afvikande beskaffenhet.

Till ett genomfördt system hör äfven att uppgifna kvantiteter angifvas i med hvarandra jämförbara värden, så att t. ex. kork ej uppgifves både i skålpund och gross, maldrycker i skålpund och kannor, tvål i skålpund och stycken, väfnader i fot, skålpund och stycken, eller om sådant ej kan undvikas, så bör åtminstone angifvas någon grund, hvarefter man utan allt för stora fel kan förvandla det ena värdet i det andra. Bestämdt oriktigt måste man likväl anse detta tillvägagående, om de på olika sätt angifna kvantiteterna utgöra förklädning för olika varor, hvilka på detta sätt snygas in under samma benämning, såsom t. ex. förhållandet är, då den i kub.-fot angifna superfosfaten ej är annat än pudrett. Öfverallt, der sådant låter sig göra, böra ock tillverkningskvantiteterna angifvas såsom exempelvis beträffande tändsticksfabrikerna, emedan i annat fall en tillförlitlig jämförelse mellan tillverkningen och exporten eller importen omöjliggöres.

Då den förnämsta nyttan af näringsstatistiken, efter hvad förut framhållits, är, att hemta ur uppgifterna om de olika näringsgrenarne, så är klart, att ett rikhaltigt innehåll i detta afseende skall vara af största vigt. Utan tvifvel äro stora svårigheter förbundna med att anskaffa alla de uppgifter, som för en noggrann kännedom om näringslivet skulle vara önskliga att erhålla. Man får derfor ej begära för mycket, allra minst innan kunskapen om den nytta, som man af näringsstatistiken kan hemta, vunnit större utbredning, än hvad nu är händelsen. Flera upplysningar än de, som nu begäras, torde dock det stora flertalet af våra näringsidkare ej vara obenägna att lemna. I berättelsen öfver fabriker och manufakturer redogöres för egare, drifkraft, antal begagnade maskiner och redskap, arbetare och tillverkningsvärde. Egarna angifvas antingen såsom ensamme innehafvare och då fördelade efter kön, eller som bolag. I sistnämnda fall vore det af intresse att skilja på solidariska bolag och aktiebolag och hvad de senare angår, att tillika erhålla kännedom om deras aktiekapital. När de för alstrandet af drifkraft använda motorerna angifvas, bör i full öfverensstämmelse dermed redogörelse lemnas äfven för de inom fabrikationen använda ugnar, emedan dessa, alltid af betydelse, vid åtskilliga tillverkningar spela samma roll som motorerna vid andra. Rubrikerna maskiner och redskap borde förändras till apparater, arbets- och verktygsmaskiner och derunder endast upptagas de för yrket karakteristiska, men specifikt, så att man ej som nu upptager likt och olik, utan att angifva naturen af något. Vid redogörelsen för den

vid tillverkningen sysselsatta personalen är det mycket litet upplysande att såsom nu få den delad i verkmästare och arbetare. Bättre vore att dela den i förvaltningspersonal, förmän, arbetare, de senare måhända underdelade i yrkesmän och öfrige. Till hvad som nu finnes i fabriksberättelsen upptaget med de förändringar och tillägg, som blifvit påpekade, vore önskligt, om upplysning äfven lemnades om den kvantitet bränsle, som vid tillverkningen användts i form af ved, trä-, stenkol, cokes och torf. Med kännedom derom skulle man kunna draga några slutsatser med afseende på huru hårdt våra skogstillgångar anlitas för industriella behof, äfven som derpå, hvart den altjemt stigande importen af stenkol, som 1860 var 12, 1870 21, 1880 33 och nu är 50 millioner kub.-fot tager vägen; båda frågorna af vigt att få besvarade i ett land, som har så rik tillgång på vattenkraft. Ytterligare borde vid de olika tillverkningarne lemnas uppgift om den totala arbetslönen och dennas fördelning på personalens hufvudgrupper. Huru vida det förutom tillverkningens angifvande till kvantitet och värde äfven utan större svårighet kan låta sig göra att erhålla uppgift om råämnesförbrukningen, framställes här endast som ett spörsmål.

De af Kommerskollegium utgifna berättelserna öfver bergshandteringen utmärka sig för ofullständiga och vilseledande uppgifter i lika hög grad som berättelserna öfver fabriker och manufakturver. Om de förra yttrar sig 1882 års tullkomité sålunda: »Beträffande tackjernets användning i Sverige äro de statistiska uppgifterna dess värre mycket otillfredsställande. För gjutgodstillverkningen gäller detta till den grad, att några slutsatser deraf ej ens torde böra dragas. Men äfven rörande framställningen af smidigt jern och stål äro uppgifterna ej blott ofullständiga, utan äfven vilseledande, såsom t. ex. i fråga om smältstycketillverkningens belopp, eller om landets numera högst betydliga produktion af valsad tråd och sömjern, hvilka olika slag inbegripas i stångjernstillverkningen. Vidare upptages somligt Martinjern tillsammans med stångjern, under det att hufvudmassan af landets martinjernstillverkning ingår under rubriken Martinsstål.» För att motsvara den ståndpunkt, på hvilken jernhandteringen nu befinner sig, torde framför allt vara nödigt att underkasta den af Kommerskollegium sedan äldre tider fasthållna uppställningen af det statistiska materialet en omarbetning. Utan att likväl ingå på frågan om, huru uppställningen lämpligast bör ordnas, kan man framställa åtskilliga kraf på större fullständighet i uppgifterna, möjliga att redan nu vidtaga. Beträffande jernmalmuppfordringen skulle det vara önskligt, om ej blott uppfordrad jernmalm redovisades, utan äfven huru mycket berg, som i och för

detta behöft brytas. Alls ingen svårighet förefinnes vidare för att särskilja de grufvor, som försöksvis bearbetas, från arbetade grufvor, med hvilka de förra nu sammanföras.

Vid tackjernstillverkningen borde angifvas förbrukad malmkvantitet och bränslemängd och till gjutgods ej hänföras annat än sådant, som utan tackjernets omsmältning blifvit vid masugnarne direkt tillverkad. Ringa möda torde äfven kräfva att upptaga under året ej i gång varande masugnar. Gjutgodstillverkningen, sådan den finnes här i berättelsen upptagen med sammanblandning af tillverkningen vid jernbruk och i städerna förlagda mekaniska verkstäder, ofullständig för båda, kunde med iakttagande af hvad ofvan derom nämnts här saklöst uteslutas. Stålgöt- och ståltillverkningen, som rätteligen borde hafva sin plats närmast efter tackjernstillverkningen, skulle med stor fördel kunna mera specificeras. Vid tillverkningen af ämnesjern borde skilnad göras på härdfärskad och puddladt jern, valsadt och smidt, och för öfrigt redovisas för smältstycken, stångjern, fasonjern, jernvägs-skenor, finjern, jemte förbrukadt tackjern och bränsle. Mera specificerade uppgifter borde äfven lemnas med afseende å plåt, tråd och manufakturadt jern, såsom jernvägsmateriel (axlar, hjul, hjulband), ketteringar, linor, spik, söm, bult m. m. Vid hvarje slag af tillverkning borde tillika redogöras, förutom för använd råmaterial och bränsle, äfven för vid tillverkningen använda ugnar, hammare, valspar, jemte förbrukad drifkraft och beskaffenheten af de för alstrandet af denna begagnade motorer. Med afseende på arbetspersonalen borde vid jernhandteringen samma upplysningar meddelas, som förut blifvit uttalade som önskvärda vid fabrikstillverkningen.

Beträffande de två återstående, till näringsstatistiken hörande, af Kommerskollegium utgifna berättelserna torde böra ifrågasättas, om det ej, i stället för att dela den statistik, som i dem innehålles och som omfattar handel och sjöfart, i två delar allt efter som den varit in- eller utrikes, skulle vara mera logiskt och praktiskt riktigt att dela den efter föremålets art i tvenne andra delar; den ena omfattande handeln och den andra sjöfarten. För oss har obestriddigen sjöfarten lika stor, om ej större ekonomisk betydelse, än bergshandteringen; ty ehuru i berättelsen om inrikes sjöfarten beklagligt nog tillkännagifves, att »myckenheten af det i inrikes sjöfart använda sjöfolk icke närmare kunnat utrönas», så sysselsättes ensamt i utrikes sjöfart ungefär lika stor personal som i hela bergshandteringen. Ej mindre än denna borde derföre sjöfarten vara förtjent af att särskildt statistiskt bearbetas. Så är fallet exempelvis i Norge, från hvilket land vi med afseende på

denna gren af statistiken kunna hemta mönster. Men om vi äfven, intill dess en mera genomgripande förändring kan genomföras, skulle få finna oss i den nuvarande anordningen af handels- och sjöfartsstatistiken, så bör detta naturligtvis ej förhindra vidtagandet af alla de förbättringar, som nu äro möjliga att genomföra.

I likhet med föregående berättelser om fabriker och manufakturerna samt om bergshandteringen, lemnar berättelsen om inrikes handel och sjöfart många anledningar till anmärkningar. I tab. 11 af 1883 års berättelse, som enligt rubriken upptager de samma år »begagnade, enskilda» (borde väl såsom i ingressen till berättelsen heta enskilda personer eller bolag) »tillhöriga svenska ångfartyg», angifvas dessa vara 838 om tillsammans 99,184 ton och 28,721 hästkrafter, men i tab. 45 af 1883 års berättelse om utrikes handel och sjöfart, som har till rubrik: »Tabell utvisande antal drägtighet samt ångkraft af svenska handelsflottans fartyg vid slutet af åren 1882 och 1883», uppgifvas de sistnämnda år hafva varit 823 om tillsammans 95,276 ton och 27,691 hästkrafter. Skihuden i de olika uppgifterna är visserligen ej så särdeles betydlig, men nog borde det få anses som en billig begäran, att ett och samma embetsverk skulle anse sig förbundet att ej vid på olika ställen lemnade uppgifter om samma sak komma i motsägelse med sig sjelf, eller åtminstone borde det ej lemna en sådan utan all förklaring. Den tabell, som i inrikes berättelsen redogör för det å kanalerna inom riket transporterade gods, upptager ej mindre än 36 sidor af berättelsens innehåll, utan att derföre vara fullständig. Denna tabell skulle kunna göras betydligt kortare och på samma gång mera gagnelig, om Kommerskollegium ville, på samma sätt som jernvägar-nes trafikstyrelse gör i sin berättelse, fördela det transporterade godset i några få stora varugrupper. Med undantag för kreatur, som särskildt redovisas, fördelar trafikstyrelsen hela den transporterade varumängden i 17 grupper, af hvilka den sista omfattar diverse. Om Kommerskollegium, hvad beträffar transporten på kanalerna, gjorde på samma sätt och tillika sökte att fullständiga sina uppgifter derom, så skulle kunna vinnas väsentliga upplysningar om den inre omsättningen. För att få en så vidt möjligt fullständig inblick i denna, vore då endast behöfligt att fullständiga föregående uppgifter med likartade om kustfarten. Vid redogörelsen för i riket befintliga handlande äro gross- och minuthandlande sammanförda i en grupp. Dessa olika klasser af handlande borde tydligen skiljas i två och till dem fogas en tredje, upptagande alla dem, som sysselsätta sig med speditiions- och kommissionshandel. En näringsverksamhet, som får en allt större eko-

nomisk betydelse i samma mån samfärdseln ökas och som derföre ej bör vara ur näringsstatistiken utesluten, är den, som har till uppgift att förse resande med bostad och föda. En redogörelse för i riket befintliga hotell, rum för resande, källare, schweizerier, kaféer, nykterhetsvärdshus och krogar, jemte der anställd personal, vore ur många synpunkter önskvärd.

Den i berättelsen öfver utrikes handel och sjöfart gjorda systematiska grupperingen af särskilda varor kan ej betraktas som fullt tillfredsställande. Några få anmärkningar må emot den samma framställas. Till grupp »matvaror af djur» äro alla slag af konserver, äfven af vegetabiliska ämnen, räknade. För att ej behöfva få konserver på mer än ett ställe kunde de hänföras till diverse grupper. Dit borde ock räknas konfektyrer, som nu upptagas under grupp »frukter och trädgårdsväxter». Underafdelningen *e* af grupp »manufakturvaror af spånadsämnen» borde delas i tvenne: den ena upptagande manufakturvaror, den andra beklädnadsartiklar. Strängar borde ej hänföras till råämnena »hår, fjäder, hudar, skinn m. fl.», utan till följande grupp, fabrikater af dessa ämnen. Likaså med kemiskt-tekniska preparater, som nu finnas upptagna under grupp »mineralier: råämnena» i stället för under följande grupp »mineralier: fabrikater». Bläck torde vara oegentligt att sanmanföra med kork, bastmattor, korgmakeriarbeten m. m. under grupp »andra fabrikater af växtämnen», utan borde denna vara hafva sin plats i diverse grupper. Dit borde äfven föras ej blott nu under grupp »papper» upptagna patroner, oladdade, utan äfven under grupp »mineralier: fabrikater» förda patroner, laddade, äfvensom de under grupp »metaller: arbeten deraf» upptagna knallhattar. Den väsentligaste af de anmärkningar, som man kan göra mot berättelsen om utrikes handel, är dock, att under namn af »maskinerier och redskap andra slag ej specificerade» blifvit i en klump sammanförda en mängd olikartade föremål, tillsammans representerande ett af de största importvärdena. År 1874, då detta värde var som störst, uppgick det till 17 millioner kronor och för år 1883 till 9 millioner kronor. Genom bristen på ett mera detaljeradt omnämmande af hithörande produkter urstånd-sättes hvarje maskinfabrikant att med någon som helst grad af sannolikhet kunna beräkna den inhemska marknadens storlek, och dock är detta en af de viktigaste faktorer, som ingå i bedömandet, om det skall löna sig att i konkurrens med utlandet här i landet införa en ny fabrikation, eller utvidga en redan befintlig. Hvad i detta fall nu blifvit framhållet eger äfven sin fulla tillämplighet med afseende på några andra produkter, som blifvit behandlade på samma sätt, under det att

andra mindre viktiga finnas noggrant specificerade. Svårigheten att på ett tillfredsställande sätt specificera gruppen maskinerier och redskap är visserligen stor; ty denna specifikation får ej göras allt för mycket detaljerad, emedan detta skulle för mycket inkräkta på utrymmet och försvåra öferskådligheten. Denna svårighet skulle dock kunna öfvervinnas på det sätt, att för hvarje år särskildt upptagas de slag af maskiner, som inom hvarje underafdelning genom stor import gjort sig mer än andra bemärkansvärda. Med iakttagande deraf skulle man kunna dela gruppen maskinerier och redskap i följande 8 klasser, hvardera omfattande:

Motorer: vatten- och vindhjul, turbiner, ång-, luft- och gasmaskiner, lokomobiler.

Apparater: ångpannor, gasgeneratorer, ventilations- och värmeapparater, bränneri-, bryggeri- och mejeriapparater m. fl.

Arbetsmaskiner: blåsverk, ångpumpar, sprutor, ånghammare, hejare, kranar, krossar, pressar, hissar, torf- och tegelslagningsmaskiner, såg- och qvarnverk m. fl.

Verktöymaskiner: spinnmaskiner, väfstolar, symaskiner, svarfvar, hyfvel-, klipp-, borr- och fräsmaskiner m. fl.

Landtbruksmaskiner: plogar, jordbearbetnings-, sånings-, slätter- och skördemaskiner, tröskverk, sädesrensare, krossar, transport- och handredskap m. m.

Bro- och byggnadskonstruktioner.

Jernvägsmaterial.

Handverktyg.

Oaktadt konsulernas årsberättelser under senaste tio år blifvit särskildt för sig offentliggjorda, har likväl Kommerskollegium ända till 1883 upptagit utdrag ur dem i sin berättelse öfver utrikes handel och sjöfart. Men då man sent omsider »funnit lämpligt», som det i berättelsen heter, att företaga den kloka anordningen att utsluta hvad som på annat ställe finnes tillgängligt, hvarföre har man då ej samtidigt kunnat utsträcka uppfinningen af hvad som är lämpligt äfven till ett uteslutande af tab. N:o 17, som redogör för förhållandet mellan utländska samt svenska mynt, vigter och mål. Sedan konsulsberättelserna äro uteslutna ur utrikesberättelsen, har denna tabell platt intet der att göra, men deremot är det absolut nödvändigt att årligen införa den i berättelser om handel och sjöfart, hvilka i annat fall ej kunna fullt tillgodogöras.

I stället för de uteslutna konsulsberättelserna borde i utrikesberät-

telsen ur dem upptagas systematiskt sammanförda och till svenskt mynt reducerade pris å frakter mellan Sverige och utlandets förnämsta hamnplatser. Likaså borde till jemförelse med våra uppgifter om värdet af in- och utförseln till olika länder meddelas dessa länders uppgifter om värdet af samma ut- och införsel. Vidare skulle det utan tvifvel för många industriidkare medföra stor nytta, om uppgift i svenskt mynt, mått och vikt lemnades på i andra länder gällande tullsatser å våra förnämsta exportartiklar och äfven å sådana inhemiska varor, om hvilka man kunde förmoda att de skulle lämpa sig för export. Slutligen borde årligen meddelas prisen å spanmål så väl å Stockholms börs som å handelsplatser vid Östersjön, i öfverensstämmelse med de tabeller, som deröfver blifvit utarbetade för åren 1838—1879 af 1865 års och 1882 års tullkomitéer, hvartill må hända utan allt för mycket besvär skulle kunna läggas prisen i England, såsom varande det land, hvilket är bestämmande för spanmålsprisen å världsmarknaden.

Med afseende på de angifna varuvärdena skilja sig kollegii uppgifter från tullverkets eller de s. k. tullvärdena. De förra grunda sig förnämligast på särskilda, af *en* grosshandlare i Stockholm insamlade prisnoteringar på Stockholms och Göteborgs börs. Detta sätt att utröna värden, som blifva bestämmande för storleken af konungariket Sveriges import och export, synes vara minst sagdt primitivt. Saknar man annan ledning för bästa sättet att i ett så viktigt hänseende anskaffa riktiga siffror, så kan man ju i detta fall taga Norge till föredöme. I detta land utsänder Statistiska centralbyrån årligen till börskomitéerna i landets förnämsta städer och till magistraterna i öfriga skrifvelser med begäran bland annat om prisuppgift på omkring 250 olika slag af varor. På grund af de inkomna svaren bestämmes medelpriset för hvarje vara, hvarvid nödig hänsyn tages till uppgiftsställets omsättning. För mindre viktiga varor förskaffas kännedom om prisen af köpmän i Kristiania och blifva dessa pris stående, tills anledning förekommer att ändra dem.

Den skyldighet, Kommerskollegium nu har att årligen afgifva de fyra statistiska berättelser, som i det föregående blifvit granskade, borde utsträckas till afgifvande af ytterligare en. Kommerskollegium utöfvar nemligen öfverinseende öfver landets tekniska läroverk, hvilka äro förpligtade att hvar för sig till kollegium afgifva årsberättelser. Det vore nu ingalunda för mycket begär, om den svenska allmänhet, som önskar att med sitt intresse följa dessa läroverk i deras utveckling, blefve satt i tillfälle att på något ställe tillfredsställa sitt i detta afseende lofliga kunskapsbegär. Lämpligaste platsen för en något så

när utförlig statistisk redogörelse för landets tekniska undervisning, hvilken med lätthet bör kunna utarbetas efter de i Kommerskollegium tillgängliga årsredogörelserna, synes vara i slutet af berättelsen öfver fabriker och manufakturer.

Vare sig man behagar fästa afseende på hvad i det föregående till förbättrande af näringsstatistiken framhållits såsom önskvärdt att vidtaga, eller vid närmare pröfning finner andra förändringar i näringsstatistikens innehåll vara till ändamålets vinnande mera ledande, så blir i hvarje fall nödvändigt, att Kommerskollegium utarbetar nya formulär till begagnande vid primäruppgifternas insamlande. Särskildt gäller detta hvad bergshandteringen beträffar, emedan Kommerskollegium, förunderligt nog, ej ansett det vara behöfligt att för relationernas afgifvande tillhandahålla några tryckta blanketter och detta oaktadt kollegium i snart tvenne decennier för hvarje år stereotypt upprepat, att i anledning »af den form, i hvilken uppgifterna inkomma», följt svårighet att »med nöjaktig tillförlitlighet för alla förekommande fall beräkna, huru stort belopp af här åsyftade tillverkning (smältstycken) borde under artikeln »stångjern» upptagas». Detta vill med andra ord säga, att kollegium formligt erkänner sig på grund af bristande formulär ej hafva kunnat eller kunna i statistiken skilja mellan stångjern och smältstycken. Och detta formliga erkännande af egen oförmåga upprepar kollegium år efter annat, oaktadt kollegium ej kan vara okunnigt om nyttan af formulär, då kollegium tillhandahåller 8 olika slag af blanketter vid insamlingen af uppgifter till berättelsen om inrikes sjöfart och handel. Ett sådant tillvägagående af ett embetsverk, som ej låter den ena handen veta hvad den andra gör, churu visserligen ej i dessa ords berömliga mening, måste framkalla ett klander, som ej kan öfverträffas af annat, än att det tillåtits så länge fortgå.

Genom allt hvad i det föregående blifvit anfördt, tror jag mig med fullgiltiga skäl hafva ådagalagt ej blott det tvingande behovet af önskvärda förbättringar i näringsstatistiken, utan äfven möjligheten af att nu genast kunna vidtaga sådana utan afvaktan på en framtida omorganisation, hvarförutom jag tillåtit mig angifva, hvori de önskvärda förbättringarna böra bestå, och bör ej någon meningsskiljaktighet kunna råda beträffande lämpligheten af de föreslagna förbättringarna i alla de fall, då de endast afse rättelser af förekommande felaktigheter.

Med stöd häraf vågar jag hysa den förhoppning, att Kongl. Maj:t skall finna sig föränlåten att vidtaga de åtgärder, som af omständigheterna påkallas, hvarföre jag får vördsamt föreslå

att Riksdagen, för den händelse Kongl. Maj:t skulle finna skäl att förståndiga sitt och rikets Kommerskollegium att med iakttagande af alla de förbättringar, som nu kunna åstadkommas, skyndsamt upprätta nya formulär för insamlande af primäruppgifterna till de statistiska redogörelser, som af nämnda kollegium utarbetas, beslutar, till betäckande af de med utarbetandet af formulären och med tryckning af blanketter m. m. förenade kostnader, ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett extra anslag för en gång af tre tusen (3,000) kronor.

Om remiss af denna motion till Stats-Utskottet anhålles.

Stockholm den 16 Januari 1886.

J. H. G. Fredholm.

N:o 10.

Herr R. Gustafsson: *Om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till lag om bevilning af gåfva, arf, fideikommiss och testamente.*

Att nu gällande skatteförhållanden innebära orättvisor mot dem, som minst ega, torde icke kunna förnekas. Visserligen hafva under de senaste decennierna vidtagits reformer för att lätta bördorna för de af skatterna tyngst drabbade samhällsmedlemmarne, men dessa reformers förmåga att afhjelpa missförhållandena är ej af den betydighet, som man förestält sig. Genom existensminimums höjande och några personliga skatters afskaffande har största vinsten varit, att lagstiftarne